

Starozákonní étos a Dekalog jako etická norma

TE 322 Teologická etika 1
VOŠ Jabok

Mgr. Zdenko Š Širka, Th.D.

Hlavní struktura:

- ▶ 1. Starozákonní étos
- ▶ 2. Etika přirozeného zákona (John Barton)
- ▶ 3. Dekalog úvodem
- ▶ 4. Desatero a Kungův projekt světového étosu

1. Starozákonní étos

Etická reflexe vs. etická nauka

- ▶ Etická reflexe – starší
- ▶ Etická nauka – vznik měst / písemná fixace / zakladatel Aristoteles
- ▶ Měl Izrael soustavnou etickou nauku?

Starozákonní étos

Izrael a etika

- ▶ Desatero?
- ▶ Oko za oko?
- ▶ Trest smrti za hřích?

- ▶ SZ nemá jeden etický systém ani jednu soustavnou teologii / ani k tomu nesměřuje.
- ▶ Mluvíme proto o etice zaslíbení, mudroslovné etice a etice prorocké.

Starozákonní étos

Terminologie v SZ:

- ▶ Smlouva: pevné uskutečněné jednání – Bůh jedná první, Izrael pak odpovídá / nerovná vazalská smlouva? / Hospodinův čin a závazek
- ▶ Zákon: mnoho významů – Bible, nařízení, přirozený zákon
- ▶ Etika: SZ se vyhýbá abstraktním pojmům (etika, cnost, ideál) / nejbliž je slovo cesta (stezka) / jednání a teologie (co Bůh očekává a dává) nelze oddělit

Starozákonní étos

Etika zaslíbení

- ▶ Kniha Genesis
- ▶ Základní vztah: Boží zaslíbení a lidská odpověď.
- ▶ Např. Genesis 12:
  - 1 I řekl Hospodin Abramovi: „Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu.
  - 2 Učiním tě velkým národem, požehnám tě, velké učiním tvé jméno. Staň se požehnáním!
  - 3 Požehnám těm, kdo žehnají tobě, prokleji ty, kdo ti zlořečí. V tobě dojdou požehnání veškeré čeledi země.“

Starozákonní étos

- ▶ Zaslíbení = uzavírání smlouvy = požehnání
- ▶ Člověku je nabídnuto partnerství
- ▶ Odpověď Abrahama? Nejdříve uposlechně, pak ne.
- ▶ Zaslíbení má permanentní charakter / obnovuje se / provází člověka

Gen 12:

- ▶ univerzální charakter lidstva
- ▶ důstojnost požehnaného člověka
- ▶ zaslíbení je na začátku
- ▶ Izrael jako *pars pro toto* (≠ podřadnost jiných národů)

Starozákonní étos

Příběh o Melchisedekovi (Genesis 14):

- ▶ tolerance a respekt vůči jiným národům
  - ▶ pluralita náboženství je uznána
  - ▶ univerzální lidství se rodí na základě etiky zaslíbení
  - ▶ mnohost jako záměr k zabránění totality
  - ▶ vyvolení Izraele nevede k izolaci či nacionalismu
  - ▶ požehnání je zároveň úkolem
-
- ▶ Dialogický způsob komunikace – základ pro spravedlivé *chození*.

2. Etika přirozeného zákona

John Barton, *Etika a Starý zákon*, Jihlava: Mlýn, 2006.

- ▶ Rozdíl mezi pozitivním a přirozeným zákonem.
- ▶ Pozitivní zákon: argumentace na základě Božího zjevení.
- ▶ Přirozený zákon: argumentace na základě obecných rozumových argumentů, nevyžaduje zjevení od Boha / Bible často argumentuje přirozeným zákonem
- ▶ Výhoda: argumentace společná pro všechny lidské bytosti, tedy je možné takto diskutovat s člověkem, který věří v Boží zjevení, i nevěřícím, který odmítá, že by Bible byla Božím zjevením.

Etika přirozeného zákona

Přirozený zákon v SZ:

- ▶ Apel na lidskou přirozenost jako základ etické povinnosti, apel na soucit a lidskost: péče o sirotky, válečný zločin je zločin bez ohledu na to, je-li to stanoveno zjevením nebo ne.
- ▶ Přirozený zákon se projevuje ve skutečnosti, že určitý etický systém je součástí přirozeného řádu věcí či struktury světa (= je přirozené konat eticky): kritika prostituce, špatných vládců, vzpoury.

Etika přirozeného zákona

Shrnutí:

- ▶ Podle Bartona pro nás Starý zákon není zdrojem pozitivní etiky, ale je zdrojem přirozeného zákona (lidské jednání založené na principech inherentních realitě biblického i současného světa).
- ▶ Přirozený zákon – součást stvoření světa.

3. Dekalog

Členění a číslování:

- ▶ reformované a pravoslavné církve (spojují první dvě)
- ▶ katolické a luterské církve (rozdělují poslední)

Dvě verze: Exodus 20, 1-17 / Dt 5, 6-21

- ▶ rozdíly: role ženy
- ▶ různé odůvodnění šabatu

Dekalog

- ▶ 1. přikázání: V jednoho Boha věřit budeš.
- ▶ 2. přikázání: Nevezmeš jména Božího nadarmo.
- ▶ 3. přikázání: Pomni, abys den sváteční světil.
- ▶ 4. přikázání: Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.
- ▶ 5. přikázání: Nezabiješ.
- ▶ 6. přikázání: Nesesmilníš.
- ▶ 7. přikázání: Nepokradeš.
- ▶ 8. přikázání: Nepromluvíš křivého svědectví.
- ▶ 9. přikázání: Nepožádáš manželky bližního svého.
- ▶ 10. přikázání: Nepožádáš statku bližního svého.

Dekalog.

Problémy s Desaterem:

- ▶ Jiná duchovní a kulturně-dějinná situace, jaký smysl pro nás dnes?
- ▶ Faktické poměry – bere dnes Desatero vůbec někdo vážně?
- ▶ Nepopřel Kristus Starý zákon a vše v něm?
- ▶ Je křesťanství legalismus a zákonictví?
- ▶ Je Desatero nadčasový morální zákon?

Dekalog

Co je Desatero?

- ▶ je to tóra (učení), ale ne v právním významu – naučení vyslovené člověkem před tváří Boží
- ▶ vyznání víry
- ▶ svědectví dějin spásy, vázané na dějiny
- ▶ dokument smlouvy mezi Bohem a Izraelem
- ▶ magna charta svobody (pomáhají správně naplnit darovanou svobodu, směrnice na cestě svobody)
- ▶ směrovky ke svobodě (Lochman).

Dekalog

- ▶ Východisko Desatera: Boží jednání (vysvobození z Egypta).
- ▶ Pokyny jsou následkem.
- ▶ Bůh nezjevuje kodex, ale zjevuje sebe.
- ▶ Sebe-zjevení Boha způsobuje proměnu v životech.
- ▶ Indikativ předchází imperativ (požehnání předchází požadavky).
- ▶ = Dal jsem ti život a svobodu, teď konej tak a tak.
- ▶ ≠ Konej tak a tak, aby sis něco zasloužil a dostal.

Dekalog

▶ Nezapomeňte:

Na zkoušku připravit výklad dvou přikázání!

4. Desatero a projekt světového étosu

- ▶ Hans Küng (*1928). *Projekt Weltethos*.
- ▶ Volá k návratu k etickým hodnotám.
- ▶ Východisko: současná politická, ekonomická a politická situace.
- ▶ Jak můžou světová náboženství pomoci?
- ▶ „Není míru mezi národy bez míru mezi náboženstvími.“

Desatero a projekt světového étosu

Projekt světový étos = společné sdílené postoje a zásady.

4 etická pravidla:

- ▶ Nezabiješ.
  - ▶ Nezcizoložíš.
  - ▶ Nepokradeš.
  - ▶ Nepromluvíš křivého svědectví.
-
- ▶ Chicago, 1993, Parlament náboženství světa – „Prohlášení ke světovému étosu“.

Desatero a projekt světového étosu.

Kritika:

- ▶ popírá jedinečnost křesťanství
- ▶ utopie

-
- ▶ Případné otázky, konzultace, dodatečné informace na sirka@jabok.cz

